

Deloitte.

AGENTSCHAP
INNOVEREN & ONDERNEMEN

CLIMACT

VUB VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

**antwerp
management school**

Powered by the University of Antwerp

Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm

Contextanalyse en roadmapstudie

Conferentie - 10 november 2020

Annie Renders

VLAIO - Voorzitter stuurgroep contextanalyse

Contextanalyse en roadmapstudie – Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm

Conferentie agenda

14:30
–
14:45

Verwelkoming

Annie Renders
VLAIO – Voorzitter stuurgroep contextanalyse

Piet Vandendriessche
CEO Deloitte Belgium

14:45
–
15:45

Voorstelling roadmapstudie

Tomas Wyns
VUB-IES

Pieter-Willem Lemmens
Climact

Eline Brugman
Deloitte Belgium

15:45
–
16:30

Panelgesprek 'Wat nu?'

Mark Andries
VLAIO

Wouter De Geest
VOKA/Catalisti/Moonshot

Frank Beckx
essencia Vlaanderen

Bertrand Gyselynck
Belgian Petroleum Federation

Manfred Van Vlierberghe
ArcelorMittal België

Jos Delbeke
Voormalig directeur-generaal DG Clima

Moderator: Eline Brugman
Deloitte Belgium

16:30
–
17:00

Slotwoord

Hilde Crevits
Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw

EU ambieert
klimaatneutraliteit tegen 2050 (Parijsakkoord)

Deze transitie wordt ondersteund
door de **EU Green Deal**

De Vlaamse Overheid
onderschrijft de EU doelstellingen:
Vlaams Energie en Klimaatplan 2021 - 2030

De Vlaamse Overheid reserveert
20 jaar lang 20 miljoen via het
Moonshot Innovatieprogramma

Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm

Doelstellingen van de opdracht

Contextanalyse en roadmapstudie – Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm

Conferentie agenda

14:30
–
14:45

Verwelkoming

Annie Renders
VLAIO – Voorzitter stuurgroep contextanalyse

Piet Vandendriessche
CEO Deloitte Belgium

14:45
–
15:45

Voorstelling roadmapstudie

Tomas Wyns
VUB-IES

Pieter-Willem Lemmens
Climact

Eline Brugman
Deloitte Belgium

15:45
–
16:30

Panelgesprek 'Wat nu?'

Mark Andries
VLAIO

Wouter De Geest
VOKA/Catalisti/Moonshot

Frank Beckx
essenscia Vlaanderen

Bertrand Gyselynck
Belgian Petroleum Federation

Manfred Van Vlierberghe
ArcelorMittal België

Jos Delbeke
Voormalig directeur-generaal DG Clima

Moderator: Eline Brugman
Deloitte Belgium

16:30
–
17:00

Slotwoord

Hilde Crevits
Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw

Piet Vandendriessche

CEO Deloitte Belgium

Het momentum is NU

Maatschappij

81% van de consumenten is bereid om aankoopgedrag te veranderen

66% van Millennials en Gen Z zegt geen baan te accepteren zonder een sterk duurzaamheidsprogramma.

Regulator

Het 1^e CO₂-neutrale continent worden tegen 2050.

EIB investeert 1 miljard EURO in duurzame oplossingen in het komende decennium.

Bedrijven

#1 onderwerp in Davos 2020.

Investeerders

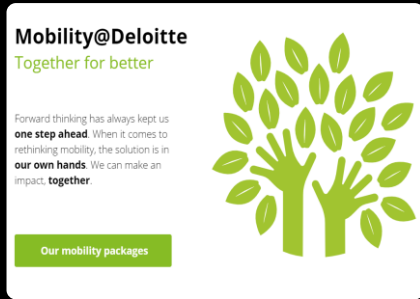
Duurzame investeringen overtreffen het industriegemiddelde, met een double digit in de afgelopen twee jaar.

Twee van de drie voorstellen van aandeelhouders voor jaarlijkse vergaderingen hebben betrekking op milieukwesties.

De weg naar duurzaamheid van Deloitte België

Het management & partnership engageren zich om impact te maken door duurzaamheid, toe te werken naar een groenere toekomst en onze klanten te ondersteunen bij hun streven.

Start duurzaamheid "awareness"

Juni 2017

Maart 2018

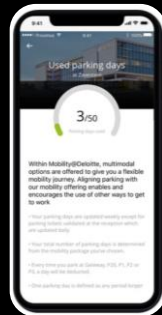
Eerste groene certificaten

Mobility@Deloitte

Juni 2018

Smart Parking

Verantwoorde kilometers

September 2019

Ecovadis Gold certificatie

Januari 2020

100 elektrische mini's

Augustus 2020

Nieuw 'travel' programma

September 2020

Deloitte België vermindert CO₂-uitstoot met een derde in drie jaar

Wagenpark

Elektrische wagens

8,3%

Afgelegde autokilometers

↓ **33%**

Meer duurzaam mobiliteitspakket

51%

Reizen

Aantal vliegkilometers

↓ **31%**

Gebouwen

Gateway

↓ **40%**

Papier

Net volume of paper usage

↓ **80%**

ANALYSE

+ Piet Vandendriessche (CEO Deloitte): 'De opwarming van de aarde zullen we niet oplossen met een vaccin'

Kurt De Cat

Deloitte is erin geslaagd zijn CO2-uitstoot met een derde te verminderen in drie jaar tijd. 'Koolstofneutraliteit is het doel tegen 2030', zegt Piet Vandendriessche, de CEO van Deloitte België.

2020 Belgian

Sustainability Report

Pioneering a path towards a more sustainable future.

Deloitte Belgium Sustainability Report 2020

Onze rol als Deloitte

#1

Goede voorbeeld geven

#2

Geloofwaardige en neutrale adviseur, die het publieke debat beïnvloedt

#3

Activa en tools ontwikkelen, bedrijven bijstaan in hun weg naar duurzaamheid

#4

Connector in het ecosysteem

FY30 WorldClimate ambitie

Deloitte verbindt zich ertoe om tegen 2030 CO₂ emissie neutraliteit te bereiken en onze impact verder uit te breiden - door onze mensen en onze ecosystemen te betrekken bij verantwoorde klimaatkeuzes.

Tomas Wyns

Researcher - VUB-IES

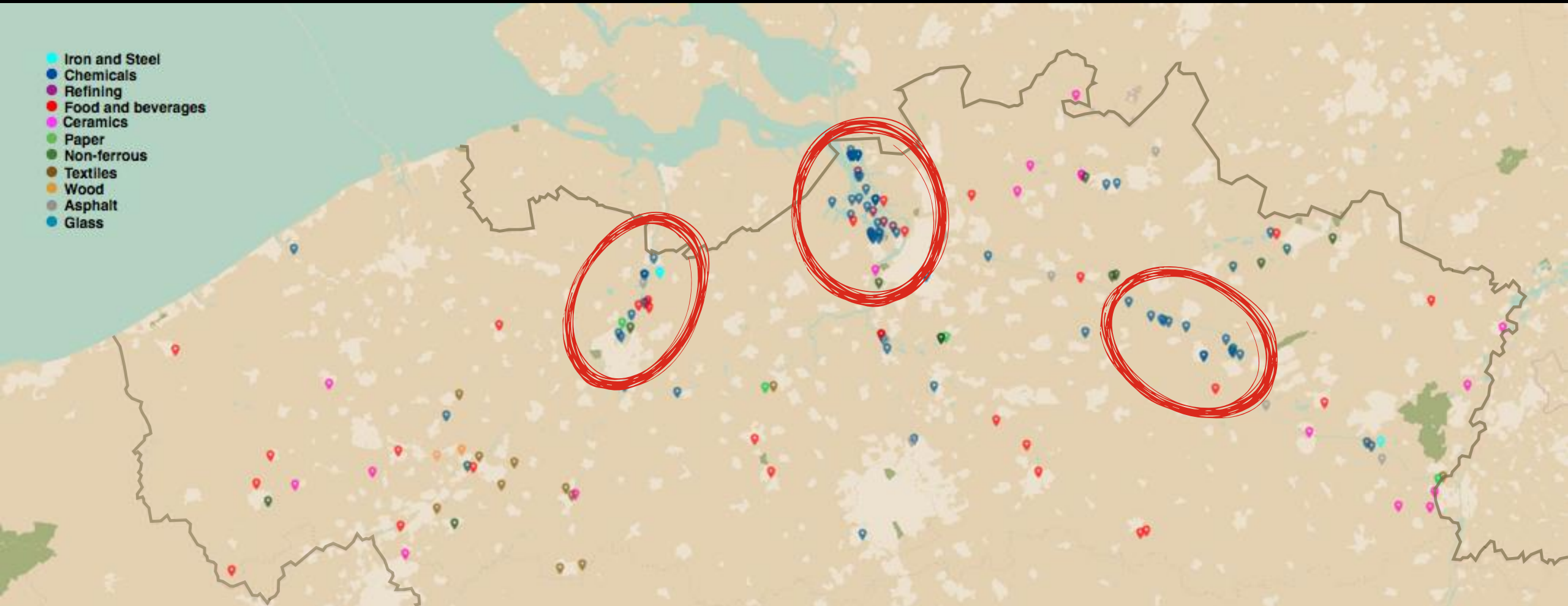

Het Vlaams industrieel weefsel

Vlaamse energie-intensieve industrie in kaart

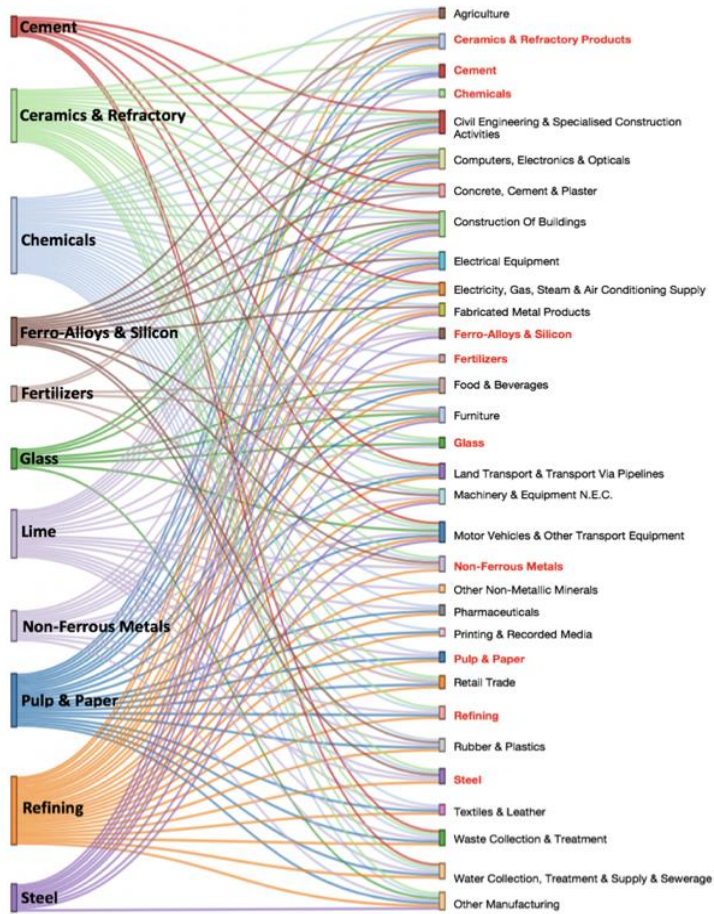

Clustering grote bronnen en diffusie kleinere bronnen broeikasgasemissies

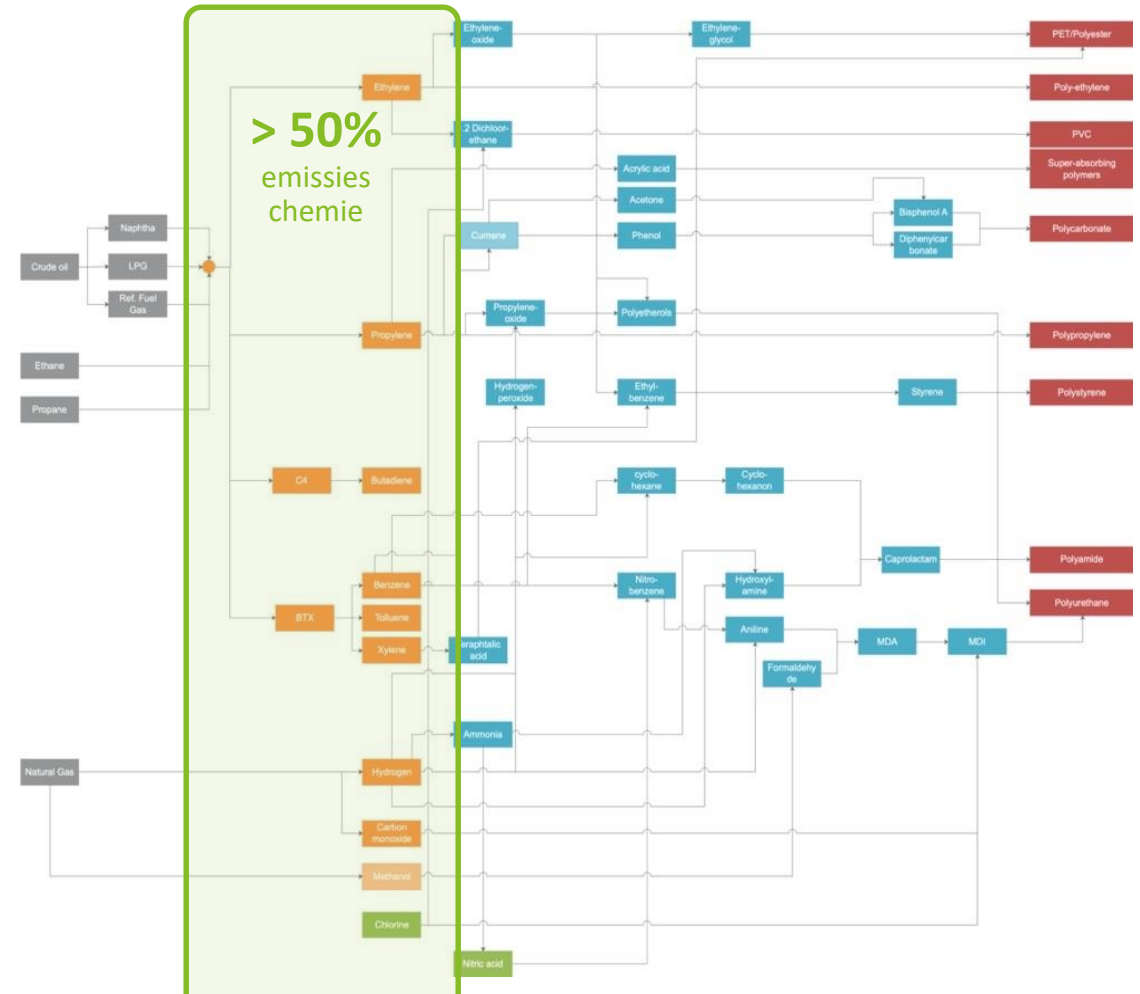

Waardeketens

Industriële waardeketens zijn de ruggengraat van onze samenleving/economie

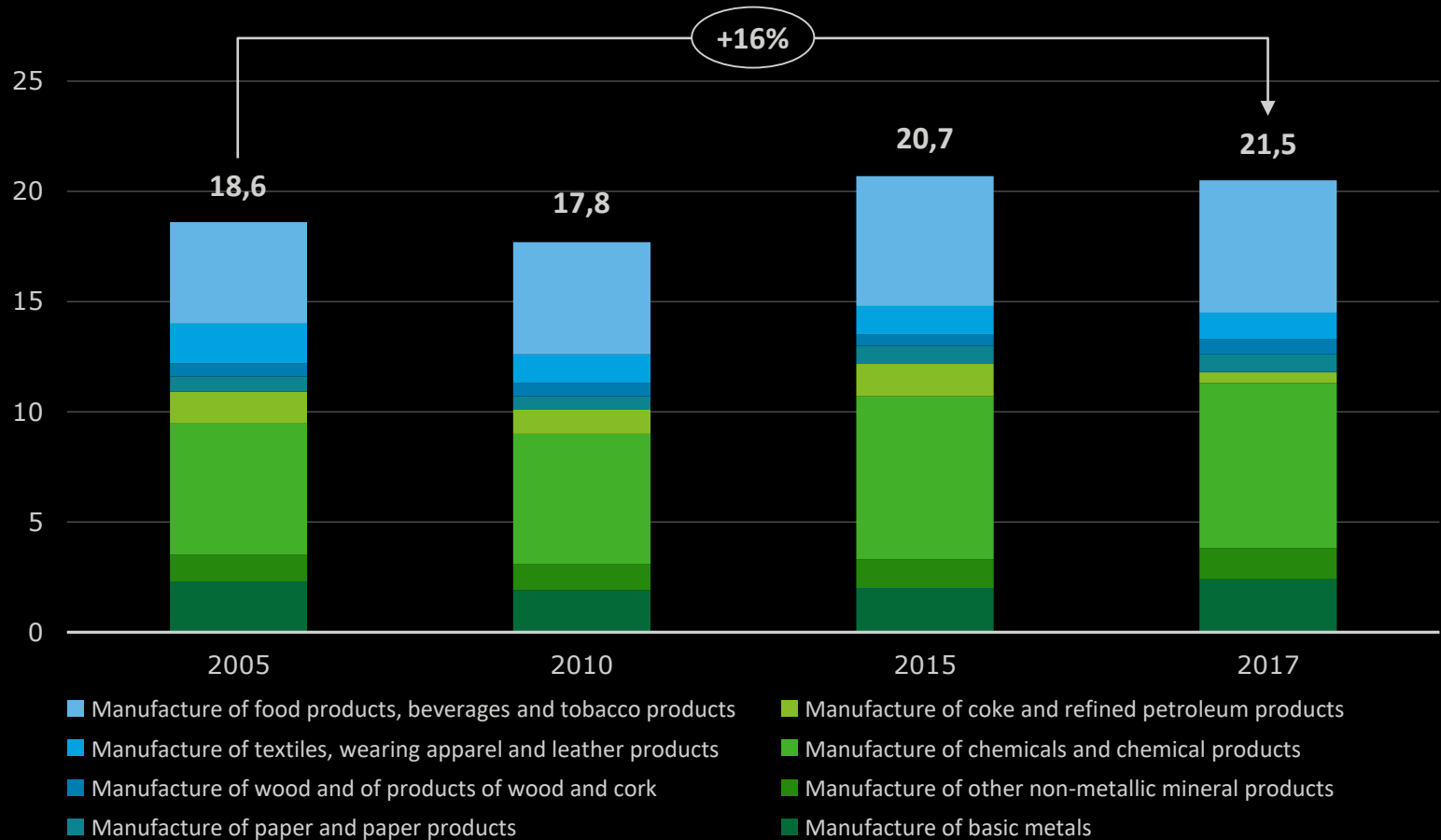
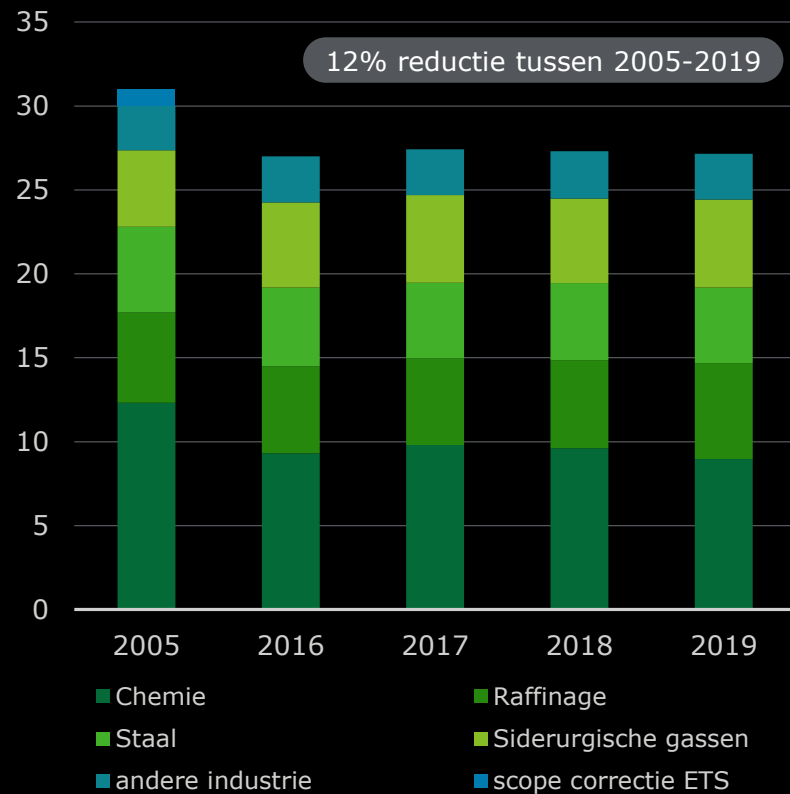
Basisindustrie is strategisch voor transitie klimaatneutraliteit

Concentratie emissies (vooraan) in waardeketen

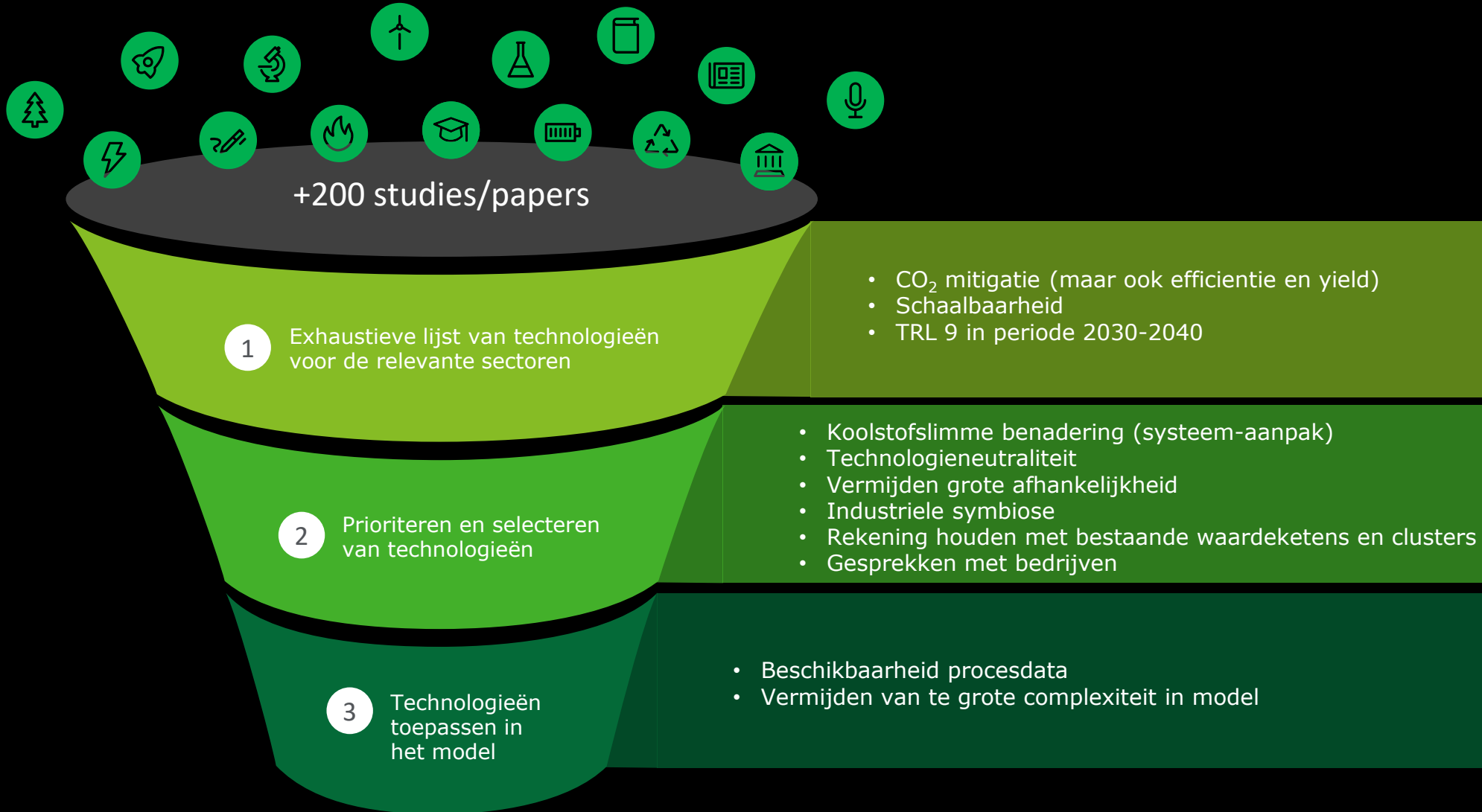
Evolutie broeikasgasemissies en toegevoegde waarde

Historische BKG-uitstoot sectoren in scope

**Dalende emissies en stijgende toegevoegde waarde, maar
Daling emissies stagneert → low hanging fruits geplukt → nieuwe oplossingen nodig**

In kaart brengen van oplossingen voor klimaatneutrale industrie

Voorbeeld technologie taxonomie chemische processen

Bestaande routes + innovatie

- Nieuwe catalytische processen / methaan naar olefines
- Electrificatie processen
- Carbon Capture [storage/utilisation] (CC(U)S)

H₂ - Synfuels

- Blauwe/Groene/turquoise H₂
- CC and CCU voor synfuels/synthetisch gas
- Synthetische-high value chemicals

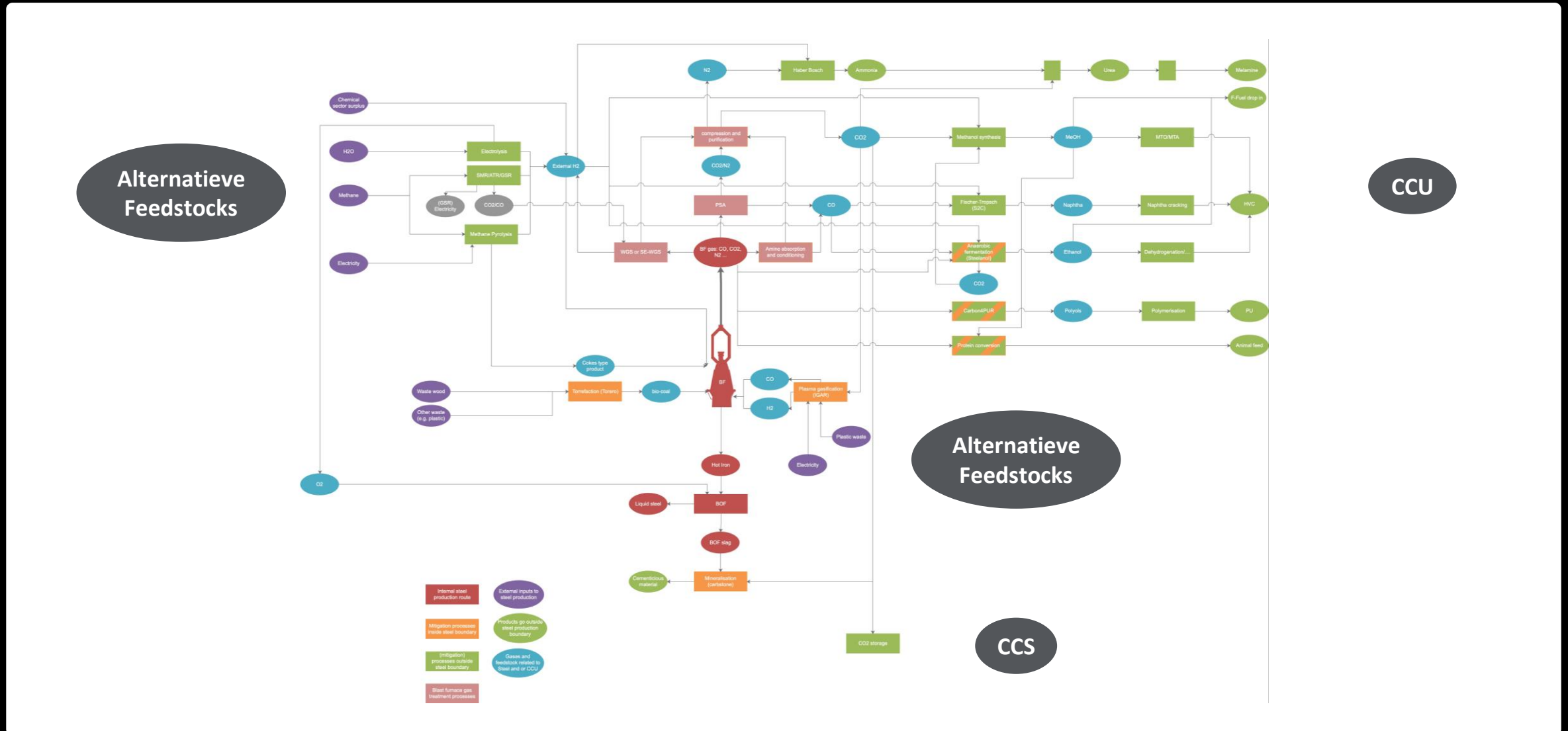
Circulair

- Chemische recyclage kunststoffen
- Gebruik afval als feedstock in staalproductie

Bio-based

- Biobased high value chemicals
- Biogas/bio-fuel

Voorbeeld: technologie taxonomie op bestaand geïntegreerde staalproductie

4 transitiepaden om industriële emissies te reduceren

Biomassa

Het gebruik van biomassa (afval) als feedstock of als energiebron

Elektrificatie & H₂

Transformaties van processen via elektrificatie en het direct gebruik van H₂

Circulariteit

Via mechanische en chemische recyclage kunststoffen hergebruiken en langer in omloop laten

Carbon Capture

Afvangen en het (her)gebruik van CO₂

Chemie	Bio-gebaseerde chemie ●	Elektrisch kraken ● Gebruik groen/blauwe H ₂	Chemische recyclage van kunststof afval ●	CO ₂ afvang ● CCU (m)ethanol als chemische bouwsteen
	Staal	Fuel/feedstock switch naar bio-massa ● Directe reductie met H ₂ -DRI	Gedeeltelijke feedstock switch naar H ₂ ●	Feedstock-switch naar plastic afval en CO ₂ ● CO ₂ afvang ● Productie CCU (m)ethanol uit hoogovengas
Raffinaderijen	Fuel switch naar biogas ●	Elektrificatie van warmte ●	n.v.t.	CO ₂ afvang ●
Lage temperatuurswarmte (voeding, papier)	biogas ●	Elektrificatie van warmte ●	n.v.t.	Inzet synthetische brandstoffen ●
Hoge temperatuurswarmte (keramiek, non-ferro)	biogas ●	Elektrificatie van warmte ●	n.v.t.	Inzet synthetische brandstoffen ●

Legende:

minder potentieel

meer potentieel

Technologie en innovatie: de uitdagingen

Algemene uitdagingen

- Tech. met lagere/midden TRL tijdig naar 9 brengen
- Verhogen efficiëntie nieuwe processen (OPEX)
- Procesintegratie nieuwe technologieën

Specifieke uitdagingen

- Elektrificatie hoge temperatuur
- Scheidingstechnologie
- Catalyse (brede toepassing)
- Efficiente omzetting biomassa
- Reductie energieverbruik carbon capture
- Gebruik industriële restwarmte
- Symbiose warmte elektriciteit
- Cluster level optimalisatie (H₂/CO₂/warmte/materialen)

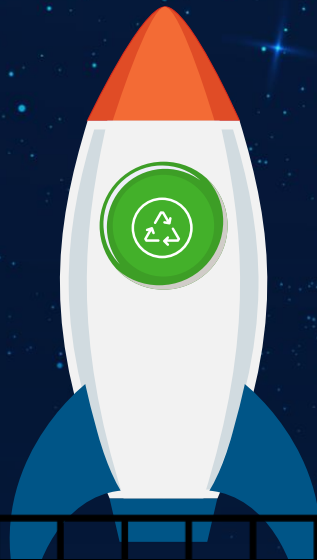
Moonshot

Moonshot thema's

MOT
01

Biogebaseerde
Chemie

MOT
02

Circulariteit
van Koolstof
in materialen

MOT
03

Elektrificatie
en Radicale
Transformatie
van Processen

MOT
04

Energie-
innovatie

Evaluatie van het Moonshot Innovatieprogramma

Belangrijkste inzichten

- ☑ De **vier Moonshot onderzoeksthema's bevatten de belangrijkste thema's** inzake technologische innovatie
- ☑ Focus op de **chemie-, raffinage-, en staalsectoren** en synergieën met **andere 'downstream' sectoren**
- ☑ De industrie en bedrijven worden nauw betrokken
- ☑ **Spanningsveld** basisonderzoek (Langetermijneffect) en industriële transitie op korte termijn

Verbeteringsmogelijkheden:

- ☑ **Invulling** van de individuele **MOT's** binnen het Moonshot innovatieprogramma verfijnen
- ☑ **Ambities** van de **MOT's** aanscherpen en aligniëren
- ☑ Nog meer inzetten op het **overbruggen** van de **kloof** tussen basisonderzoek en toepassing ervan

Pieter-Willem Lemmens

Climate and energy consultant - Climact

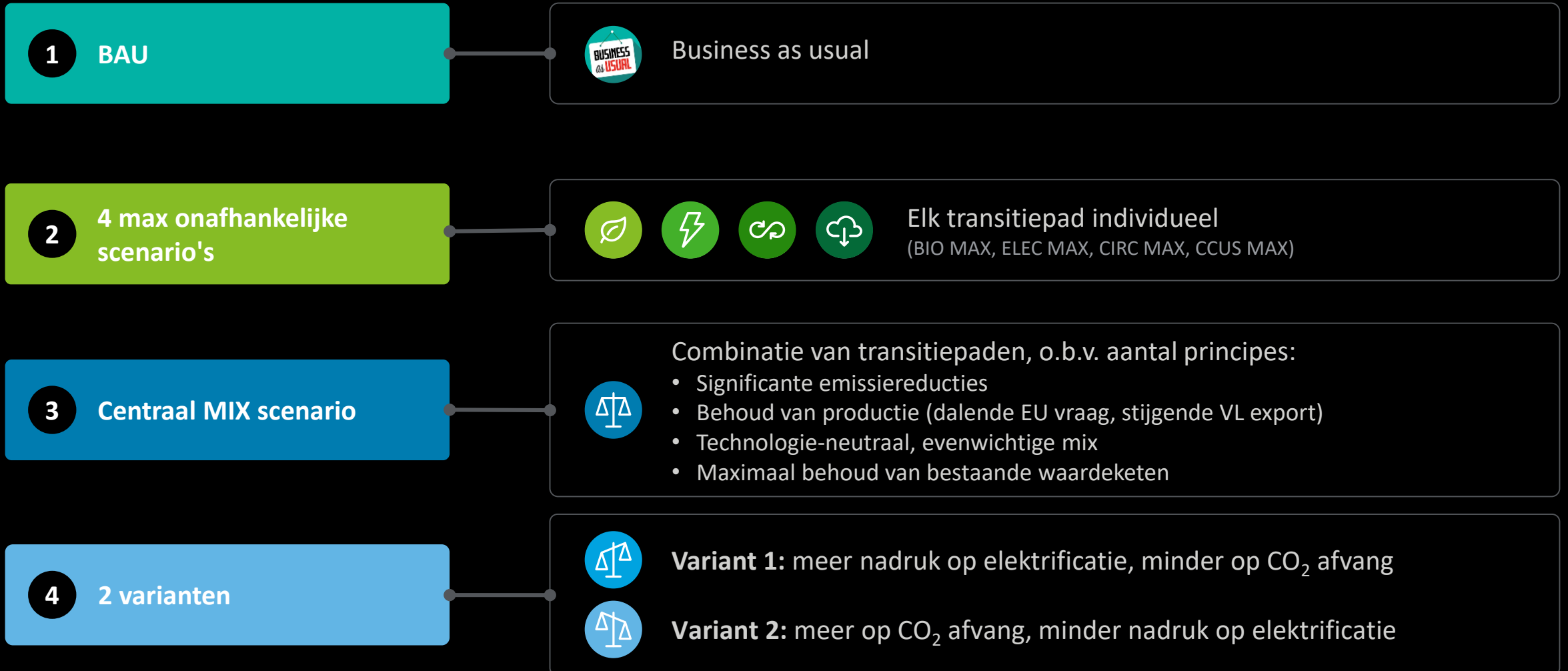

Roadmap

Verskillende scenario's onderzocht om:

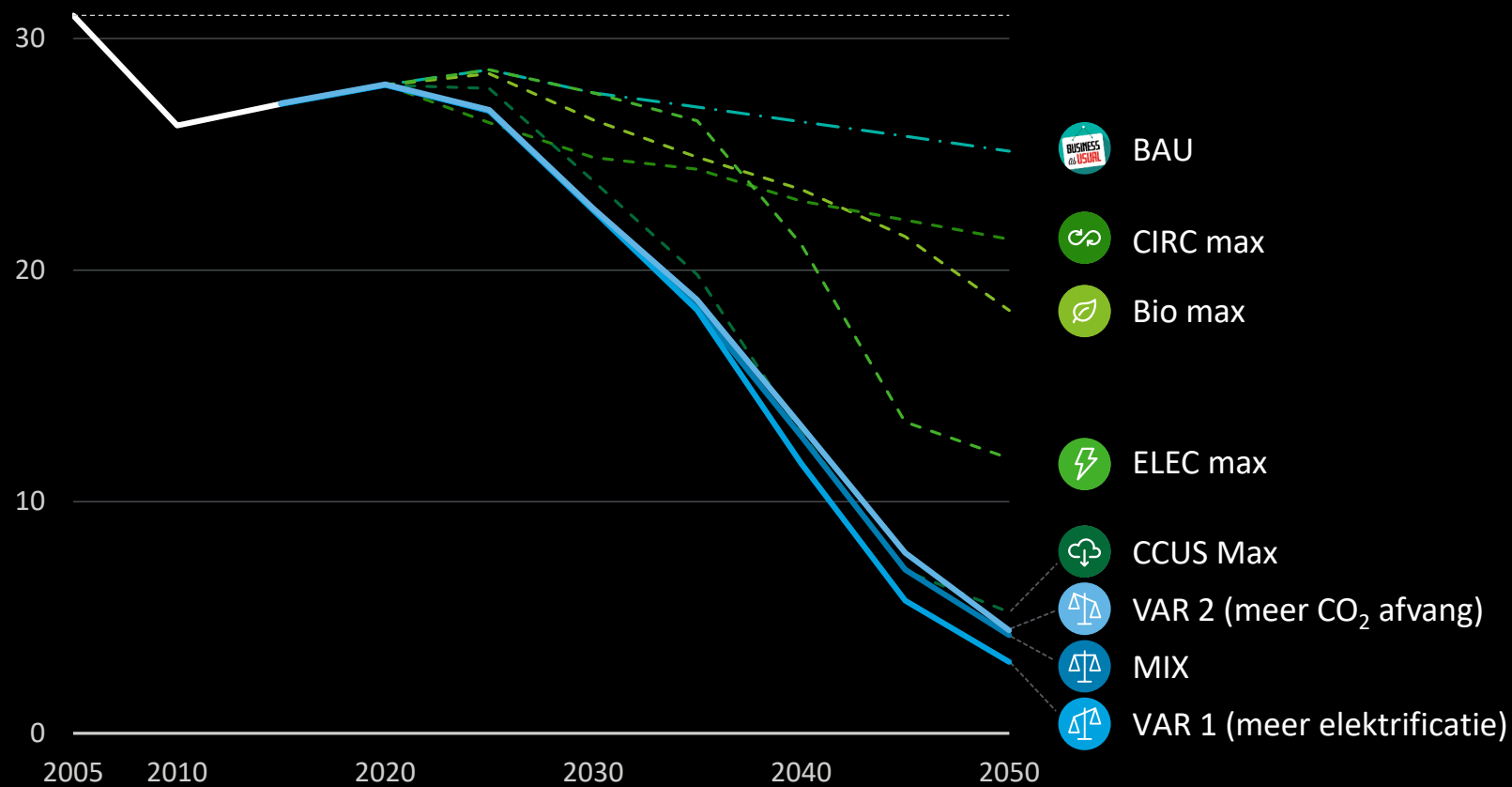
Potentieel te verkennen & gemeenschappelijke delers te identificeren

Significante reducties vereisen een combinatie van transitiepaden

Broeikasgasemissies

[Mt CO₂ equivalent]

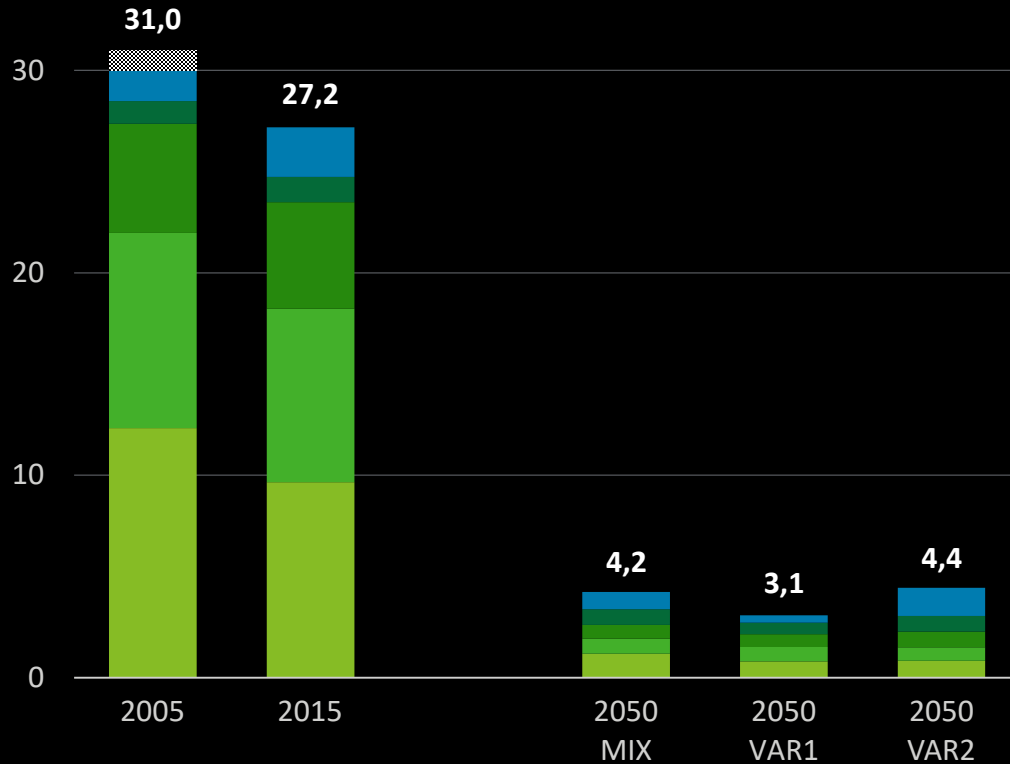
-85% tot -90% reducties (t.o.v. 2005) onder de gecombineerde scenario's

Sterkste reducties voorzien in de grootste sectoren (mede door CO₂ afvang)

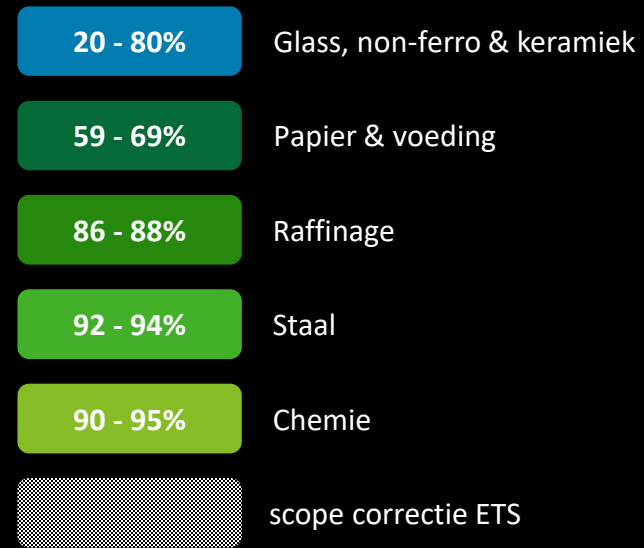
Broeikasgasemissies

[Mt CO₂ equivalent]

Reductie per sector

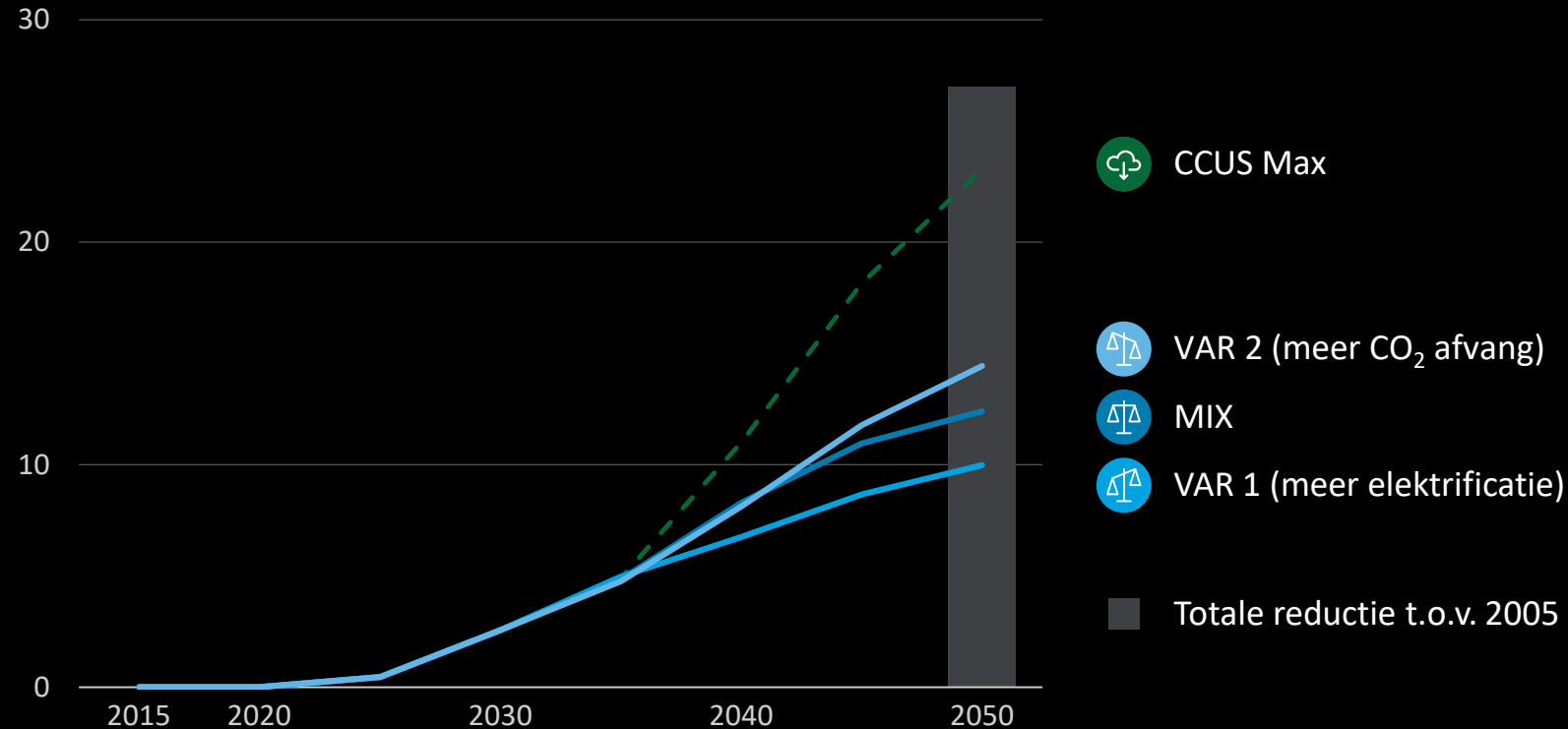
[% 2050 t.o.v. 2005]

Indien men nog verder wil reduceren, ligt de uitdaging vooral in kleinere sectoren

CO₂ afvang speelt belangrijke rol onder elk scenario

CO₂ afvang [Mt CO₂ equivalent]

Tegen 2050

10 tot 14 Mt CO₂ afvang/jaar
Afgevangen CO₂ kan deels hergebruikt worden (CCU), maar merendeel (minstens 8 Mt CO₂/jaar in 2050) moet opgeslagen kunnen worden

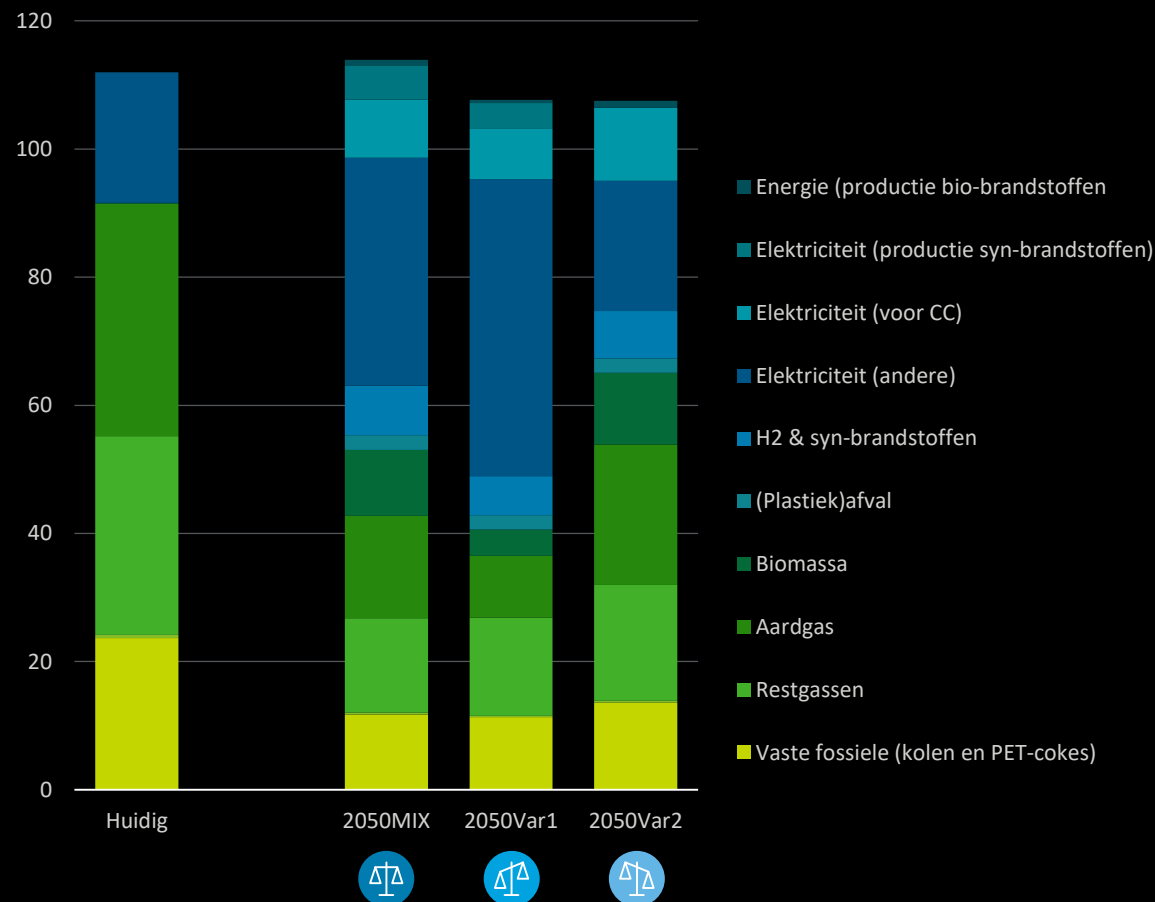
Nood aan infrastructuur voor transport naar opslaglocaties

Lichte daling energie- en feedstockverbruik

Belangrijke shift in type energiedragers / feedstocks

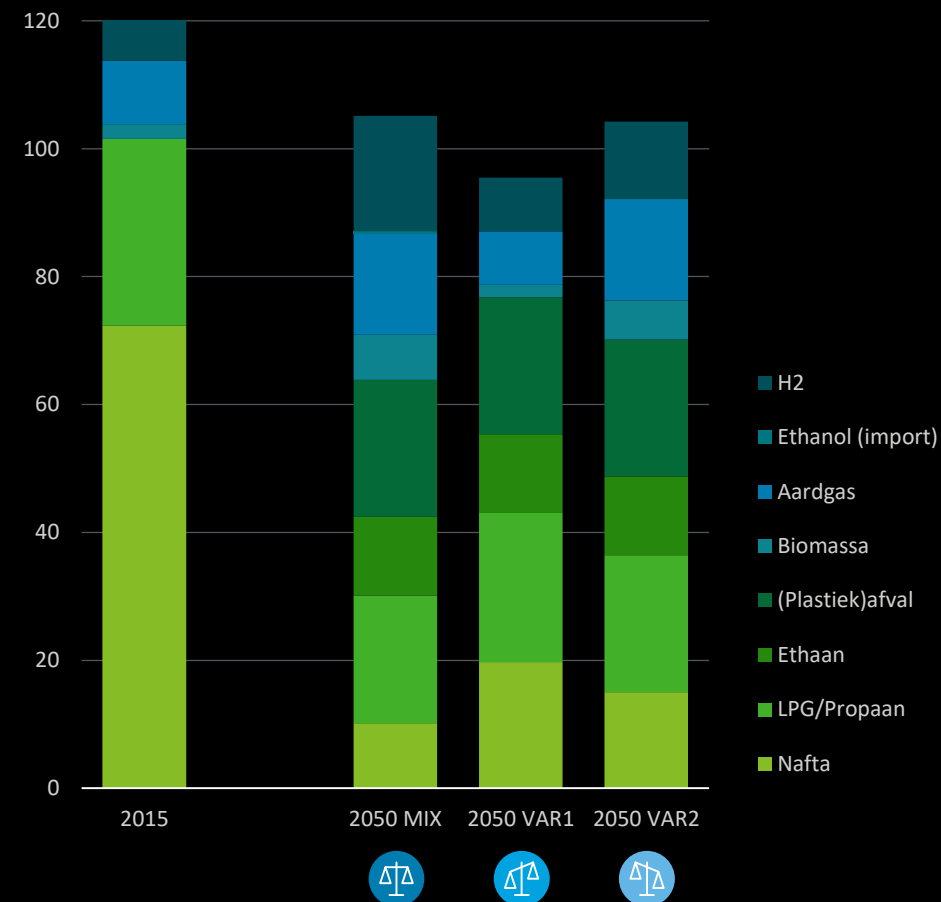
Energieverbruik

[TWh]

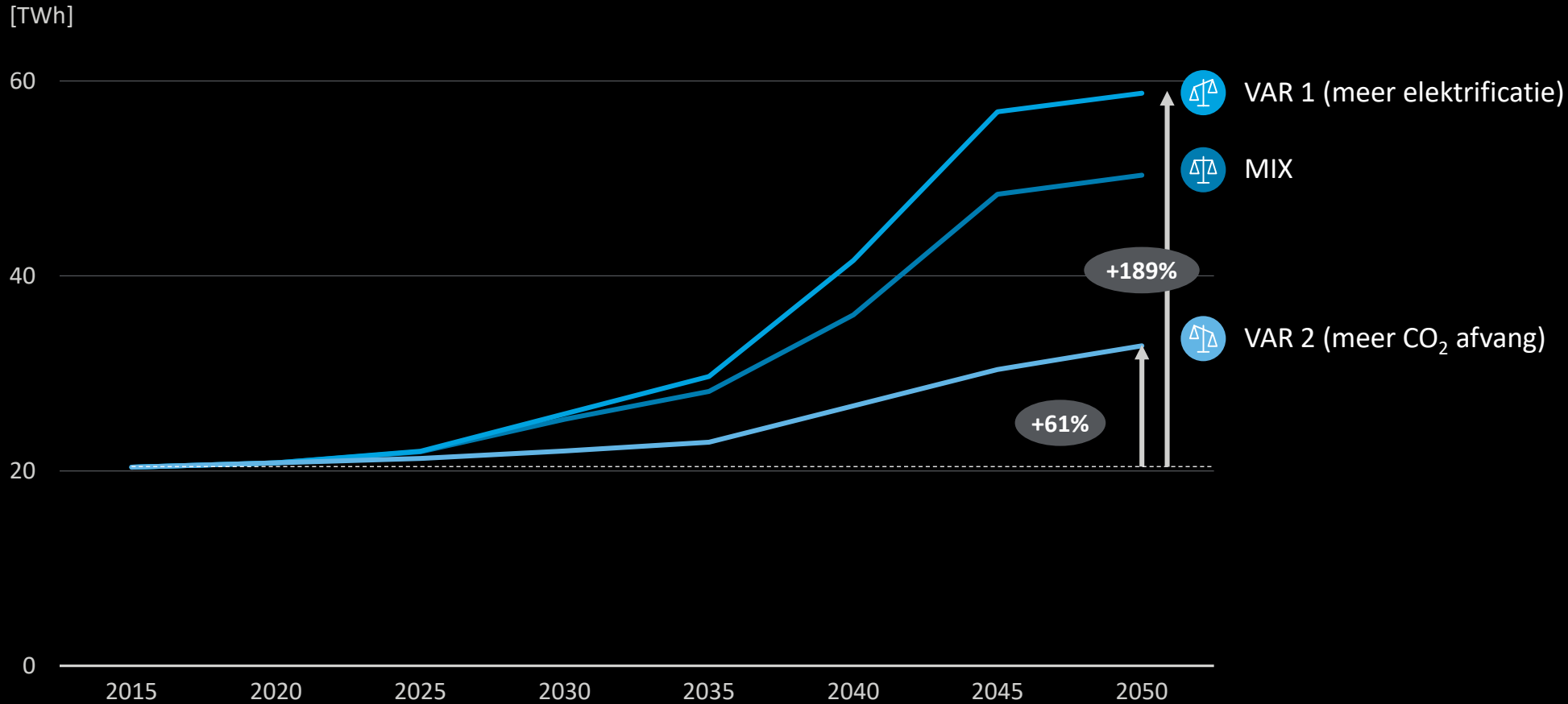
Feedstock verbruik

[TWh]

Elektriciteitsverbruik stijgt tussen +- 60 en 190%

Elektriciteitsverbruik

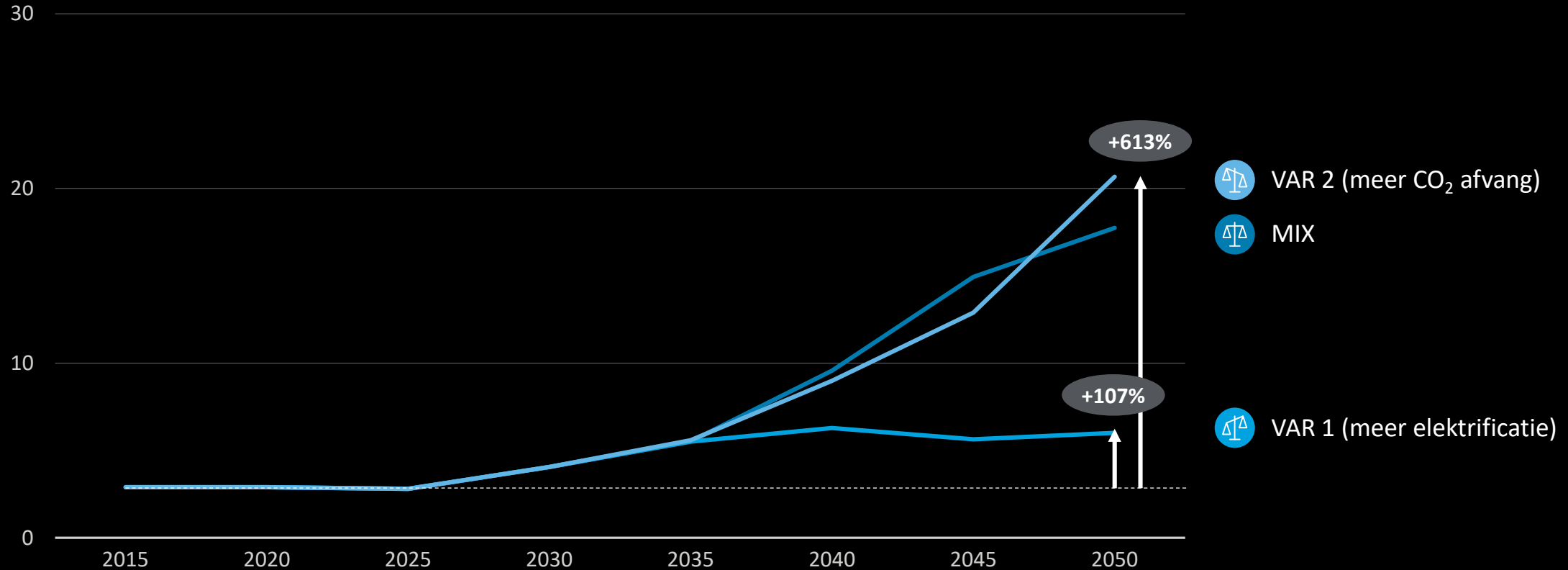

Behoeftte aan versterking net en bevoorrading voldoende elektriciteit

Het biomassa verbruik voor energie en feedstock stijgt sterk (verdubbeling tot verzevenvoudiging)

Biomassa verbruik

[TWh]

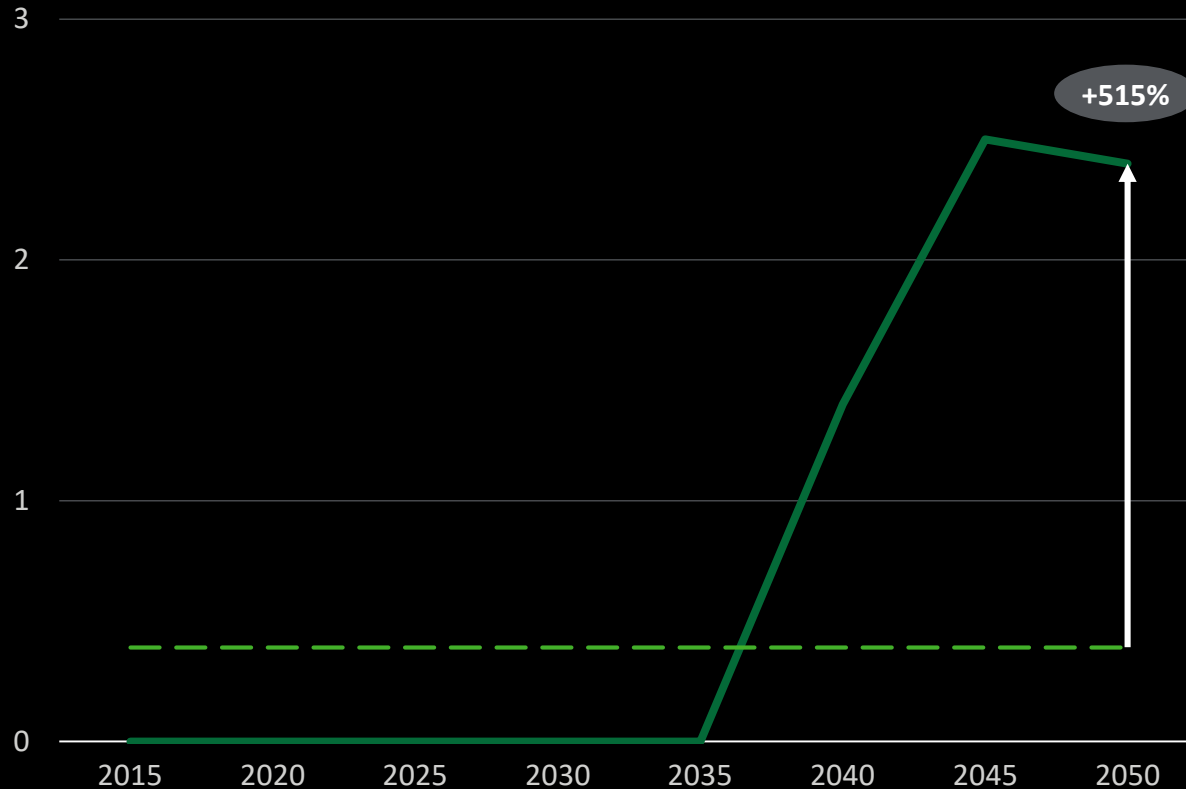
Nood aan opzetten van logistieke keten voor aanvoer van duurzame biomassa

De vraag naar kunststofafval voor recycling stijgt tot 2,5 Mt/jaar

Kunststof afval verbruik

[Mt]

— Toekomstig verbruik
- - Huidig aanbod VL

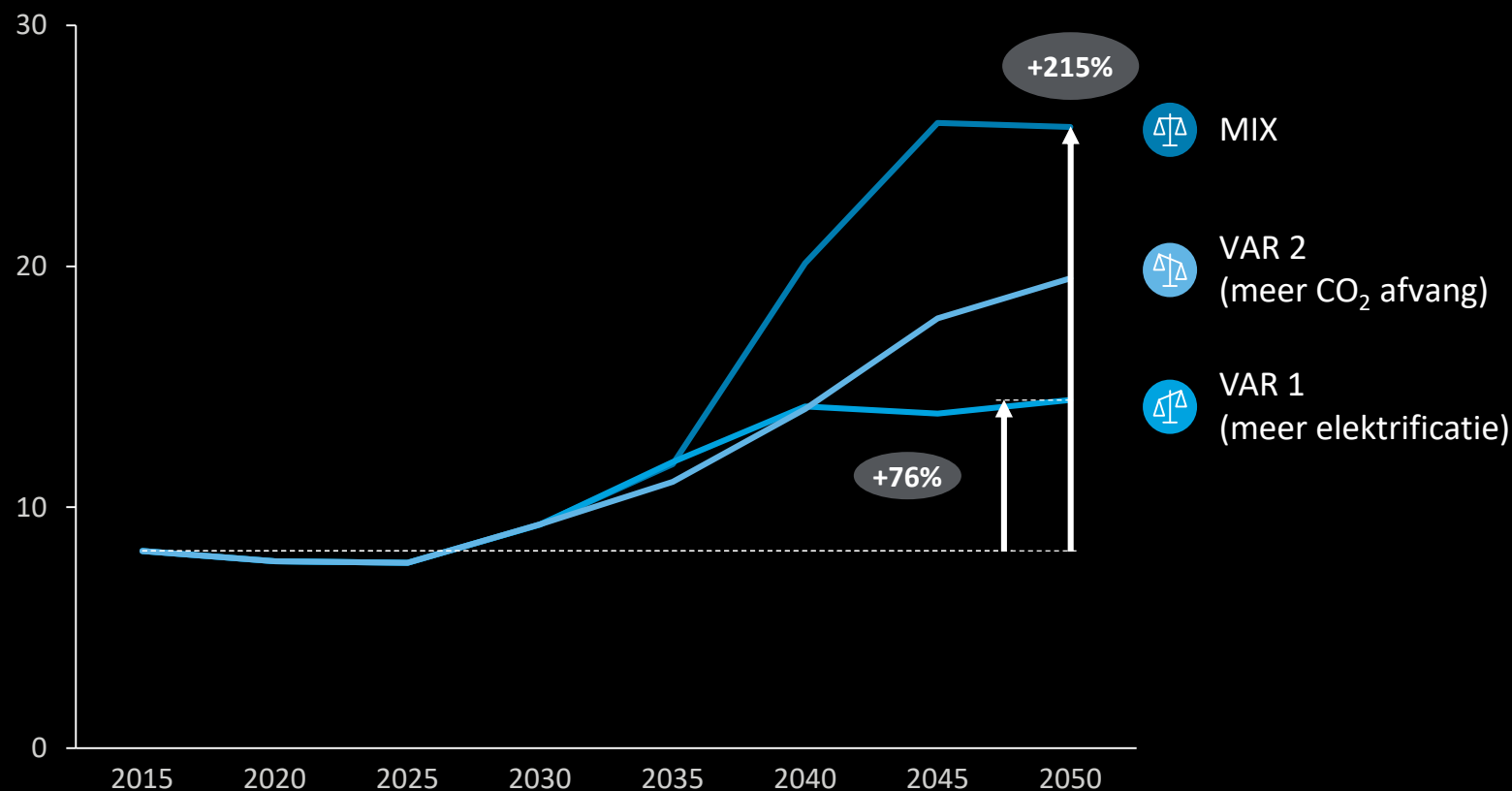
- Belangrijke rol verwacht onder elk scenario (< circulaire thema)
- Verwachte vraag tot 6x hoger dan Vlaams aanbod

Nood aan import van kunststofafval. Potentieel voor Vlaanderen als recyclagehub van de EU

Verbruik van H₂ (en syn-brandstoffen) stijgt met ± 75% tot +215%

Verbruik H₂ en syn-brandstoffen

[TWh]

- H₂ belangrijke voorwaarde voor hergebruik CO₂
- Bv. syn-brandstoffen, (m)ethanol als chemische grondstof
- Communicerend vat met elektrificatie en/of CO₂ opslag

Behoefte aan infrastructuur en productie/-importcapaciteit

Eenzijds belangrijke randvoorwaarden voor een geslaagde transitie...

- ✓ Voldoende beschikbaarheid van **leveringszekere** en **competitief** geprijsde klimaatvriendelijke energiedragers en feedstocks
- ✓ Verdere **technologische ontwikkeling**, gevolgd door een **ambitieuze, grootschalige uitrol** van nieuwe technologieën (in een tijds kader van ± 15 jaar)
- ✓ Een **stabiel beleidskader**, met **voldoende sterke prikkels** om de business case van klimaatvriendelijke technologieën te ondersteunen + **gelijk speelveld** te verzekeren

... Anderzijds belangrijke opportuniteiten

- ✓ **Verankering Vlaamse industrie** in een klimaatneutraal Europa (en wereld)
- ✓ **Nieuwe waardeketens en exportmogelijkheden**
- ✓ **Diversificatie van feedstocks**, verminderde afhankelijkheid van fossiele waardeketen die onder druk zal komen
- ✓ **Potentieel voor sectorkoppeling en valorisatie van reststromen**
- ✓ Synergie met **circulaire agenda** (bv. kunststofafvalprobleem)

Kernconclusies

Infrastructuur voor transport van CO₂ en H₂ (om CO₂ te valoriseren)

Logistieke ketens voor het aanleveren van **duurzame biomassa en kunststof afval**

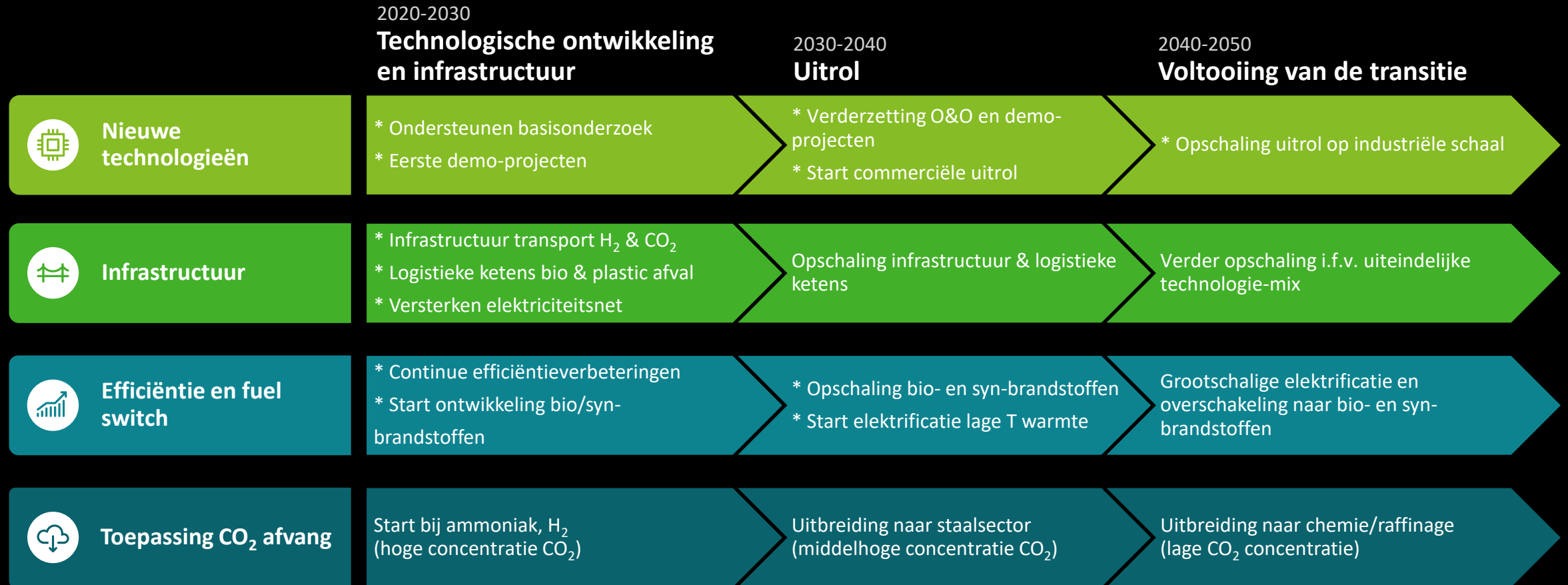

Verdere ondersteuning **technologische ontwikkeling** (O&O + demo-projecten)

Energievisie/-studie nodig om om te gaan met de **verhoogde druk op het elektriciteitssysteem**

1. Combinatie van alle 4 transitiepaden nodig
2. Ondanks onzekerheid, aantal gemeenschappelijke delers waar we het komende decennium al op kunnen inzetten

Roadmap

Eline Brugman

Director Climate & Energy - Deloitte Belgium

Flankerend beleid

Beleids-en implementatiekader voor de industriële transitie

Ambitie en uitdagingen

01

**Parijsakkoord
EU klimaat-
neutraal in 2050**

02

EU Green Deal

03

**Vlaams
Energie- en
Klimaatplan**

Welvaart behouden
in Vlaanderen

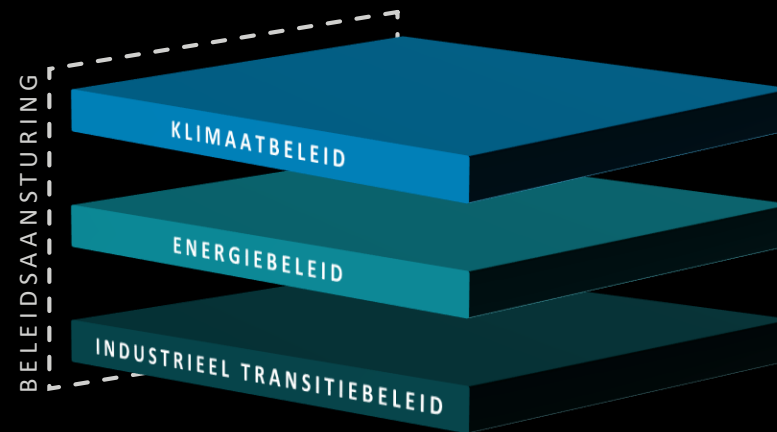
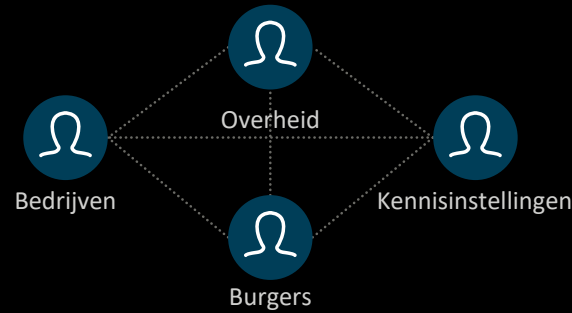

Aantrekkelijke vestigingsplaats
blijven voor een duurzame industrie

Innovatieleider worden
in een duurzaam Europa

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

Een **klimaatbeleid** dat centraal wordt gecoördineerd en geregisseerd door de overheid, in nauw overleg met alle betrokken actoren.

Een **energiebeleid** dat afgestemd is op dit klimaatbeleid met duidelijke keuzes dat toelaat om de toekomst te plannen.

Een **industriële transitiebeleid** dat gepland en gefaseerd verloopt met aandacht voor het Vlaamse industriële weefsel.

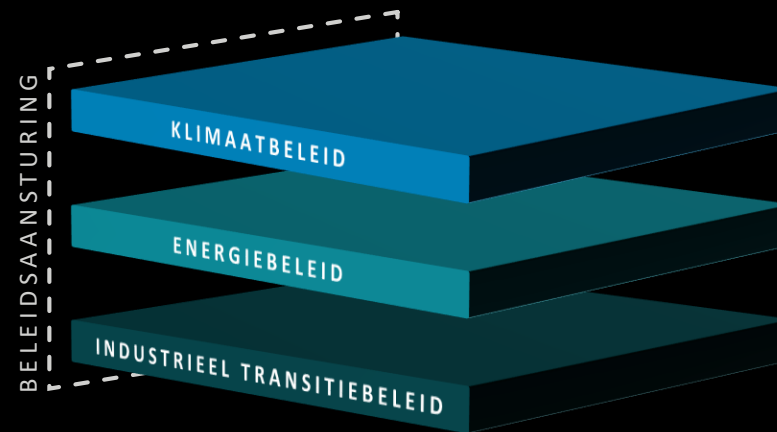
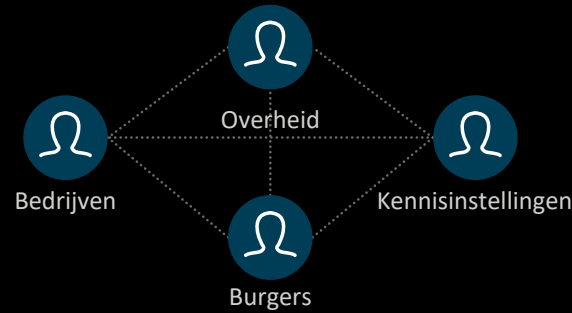
Aanwenden en voorzien van voldoende financiële middelen van Vlaanderen en Europa

Innovatie en implementatie nodig van CO₂-reducerende technologieën

Uitbouw van basisinfrastructuur

Creëren van een gelijkwaardig speelveld binnen en buiten Europa, dat flexibel genoeg is om in te spelen op de transitie

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

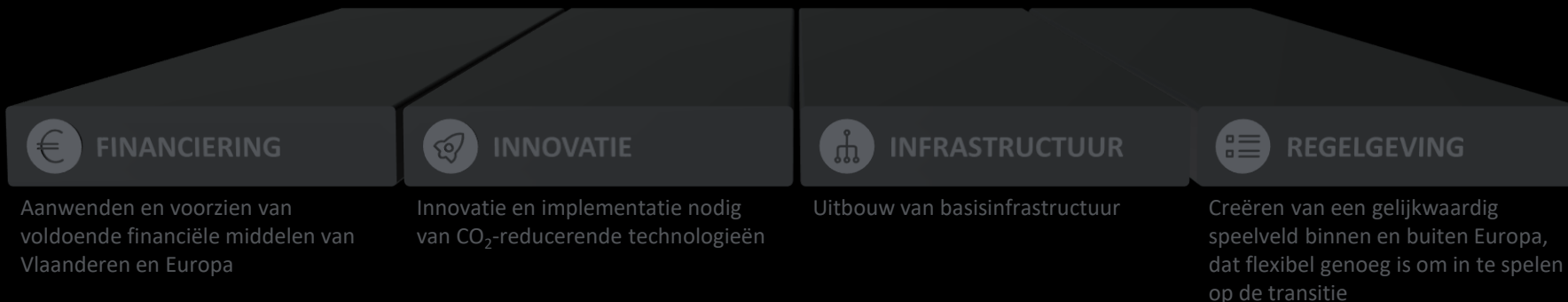
Een **klimaatbeleid** dat centraal wordt gecoördineerd en geregisseerd door de overheid, in nauw overleg met alle betrokken actoren.

Een **energiebeleid** dat afgestemd is op dit klimaatbeleid met duidelijke keuzes dat toelaat om de toekomst te plannen.

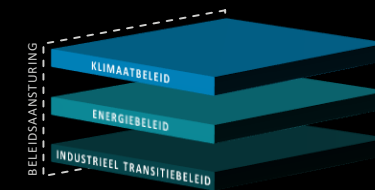
Een **industriële transitiebeleid** dat gepland en gefaseerd verloopt met aandacht voor het Vlaamse industriële weefsel.

Beleids-en implementatiekader voor de industriële transitie

Aanbevelingen beleidsaansturing

Stabiel, haalbaar en coherente lange termijn beleidsdomein-overschrijdende beleidsvisie

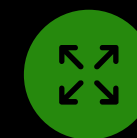
Actualiseer de Vlaamse visie op energie

Werk een industrieel transitie-programma uit met Task Force

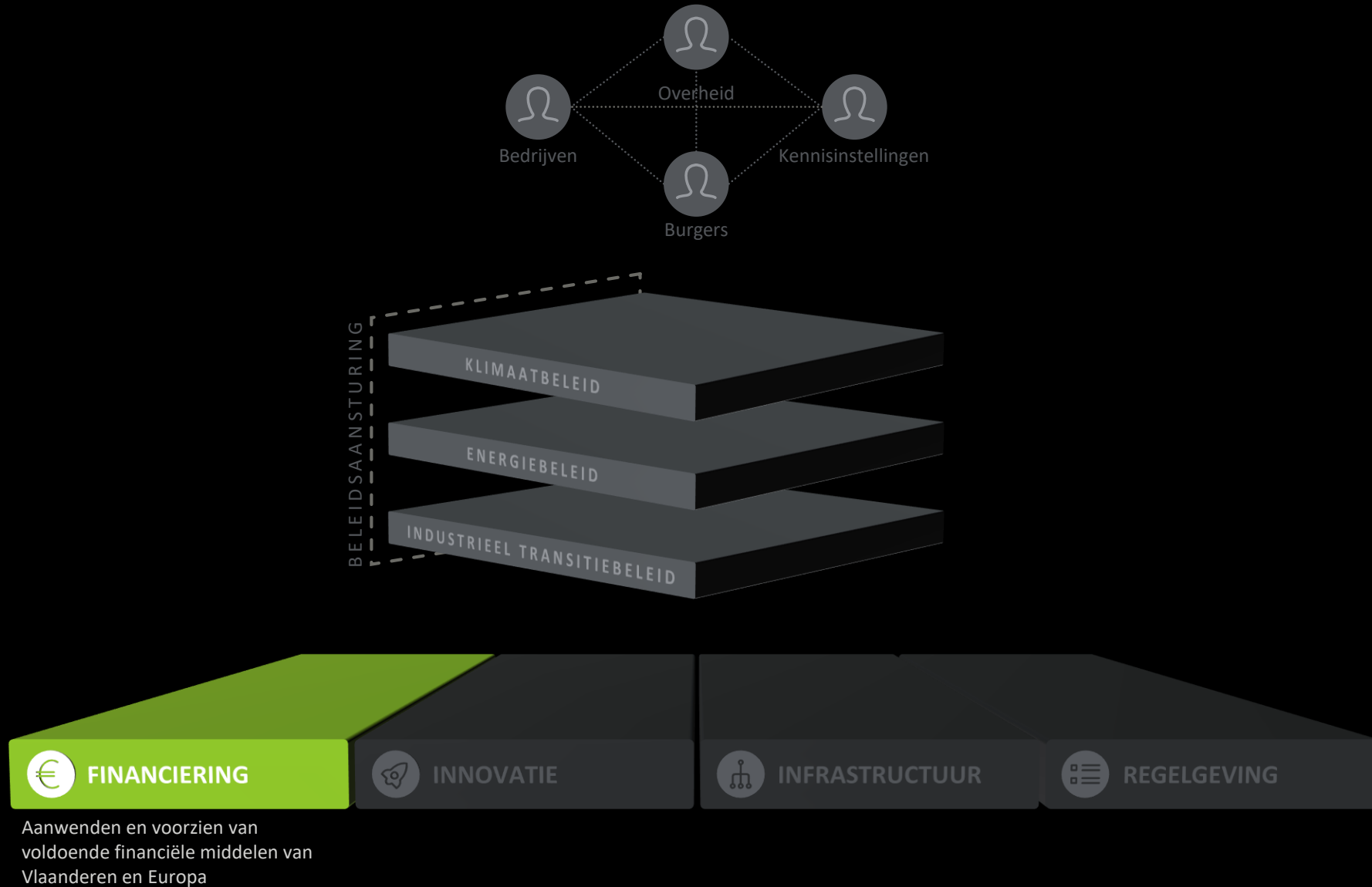

Zet in op een sterke samenwerking met de buurlanden

Versterk het speerpunt-cluster-beleid

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

01

Maak maximaal gebruik van de Europese middelen

03

Vlaams Duurzaam investeringsfonds

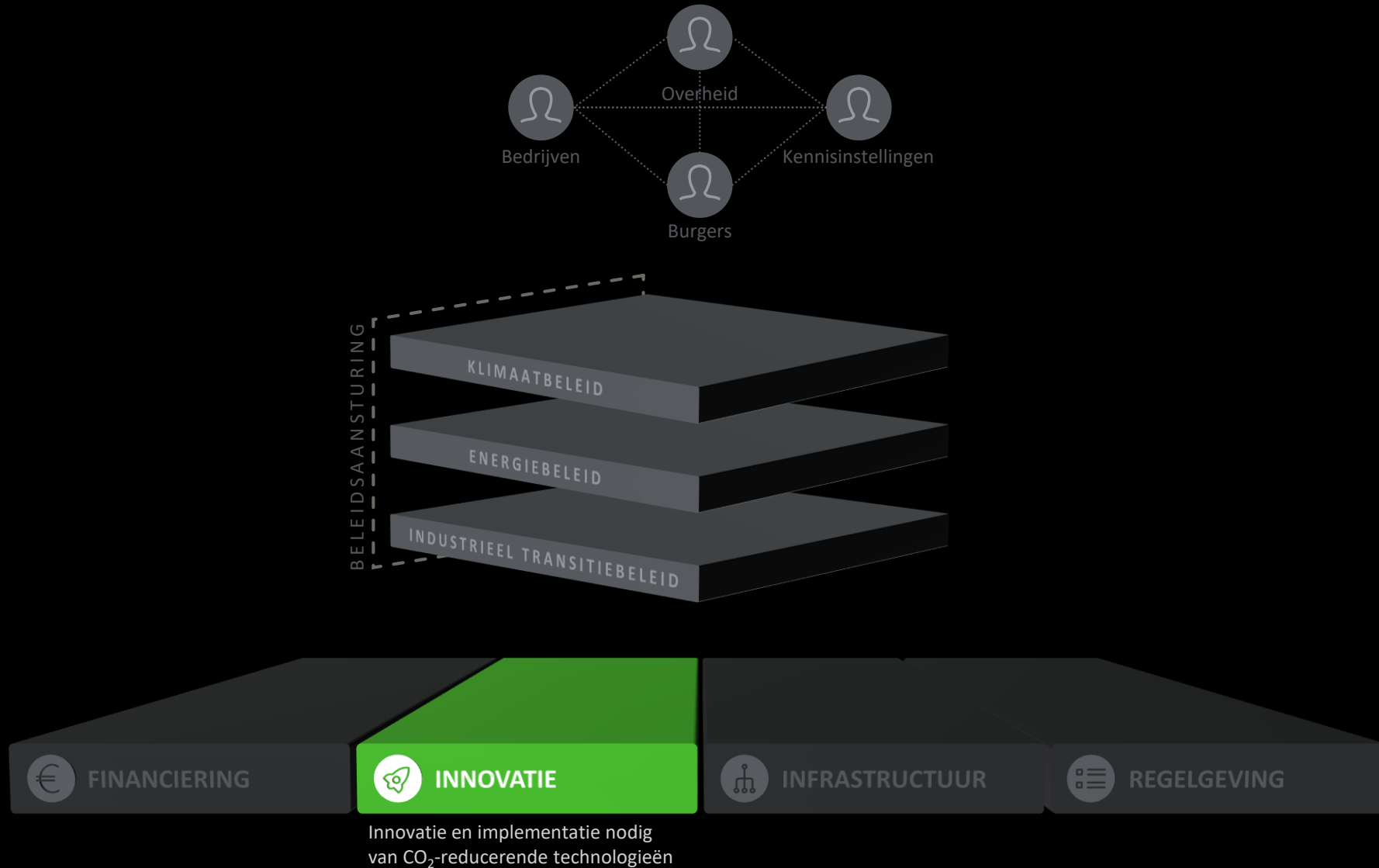
02

Vlaamse capex en opex ondersteuning

04

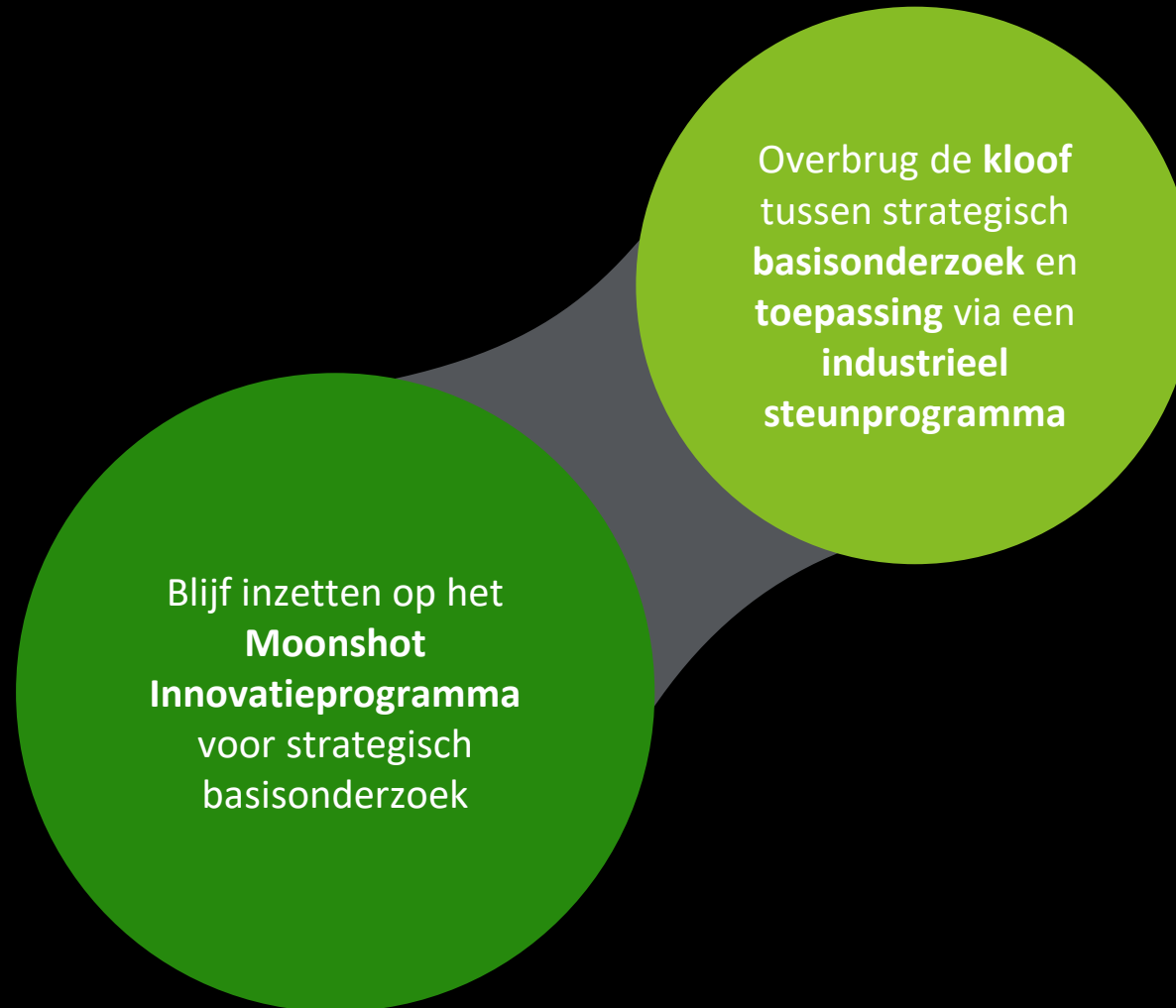
Evalueer het bestaande instrumenten en Herzie en verbreed de Energiebeleidsovereenkomsten (EBO)

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

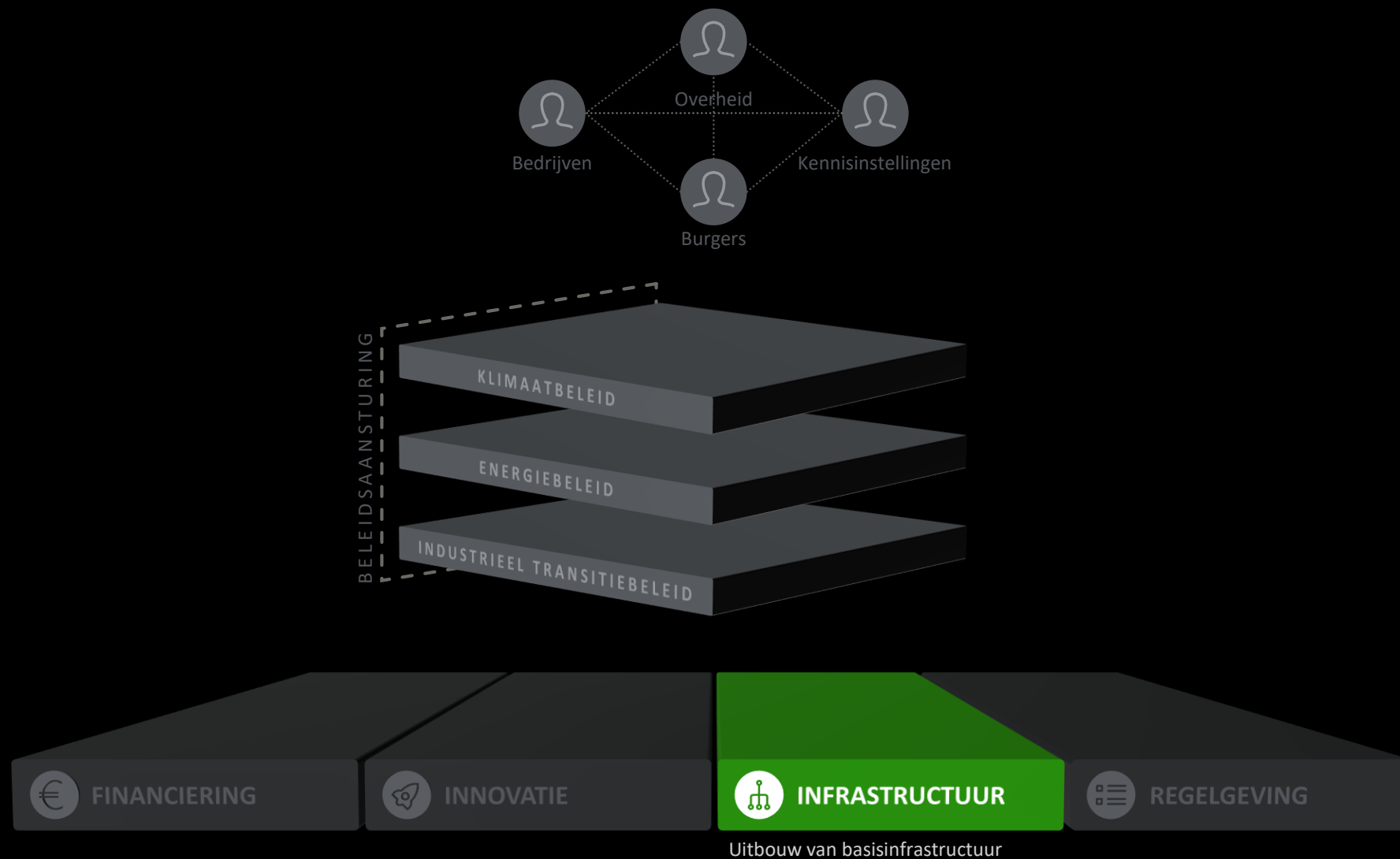

Beleids-en implementatiekader voor de industriële transitie

Aanbevelingen innovatie en nieuwe technologieën

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

Beleids-en implementatiekader voor de industriële transitie

Aanbevelingen infrastructuur voor de transitie

Logistieke ketens

Breng de logistieke keten van de toekomst in kaart voor kunststof recyclage en biomassa

Samenwerking

Bouw en versterk connecties met buurlanden

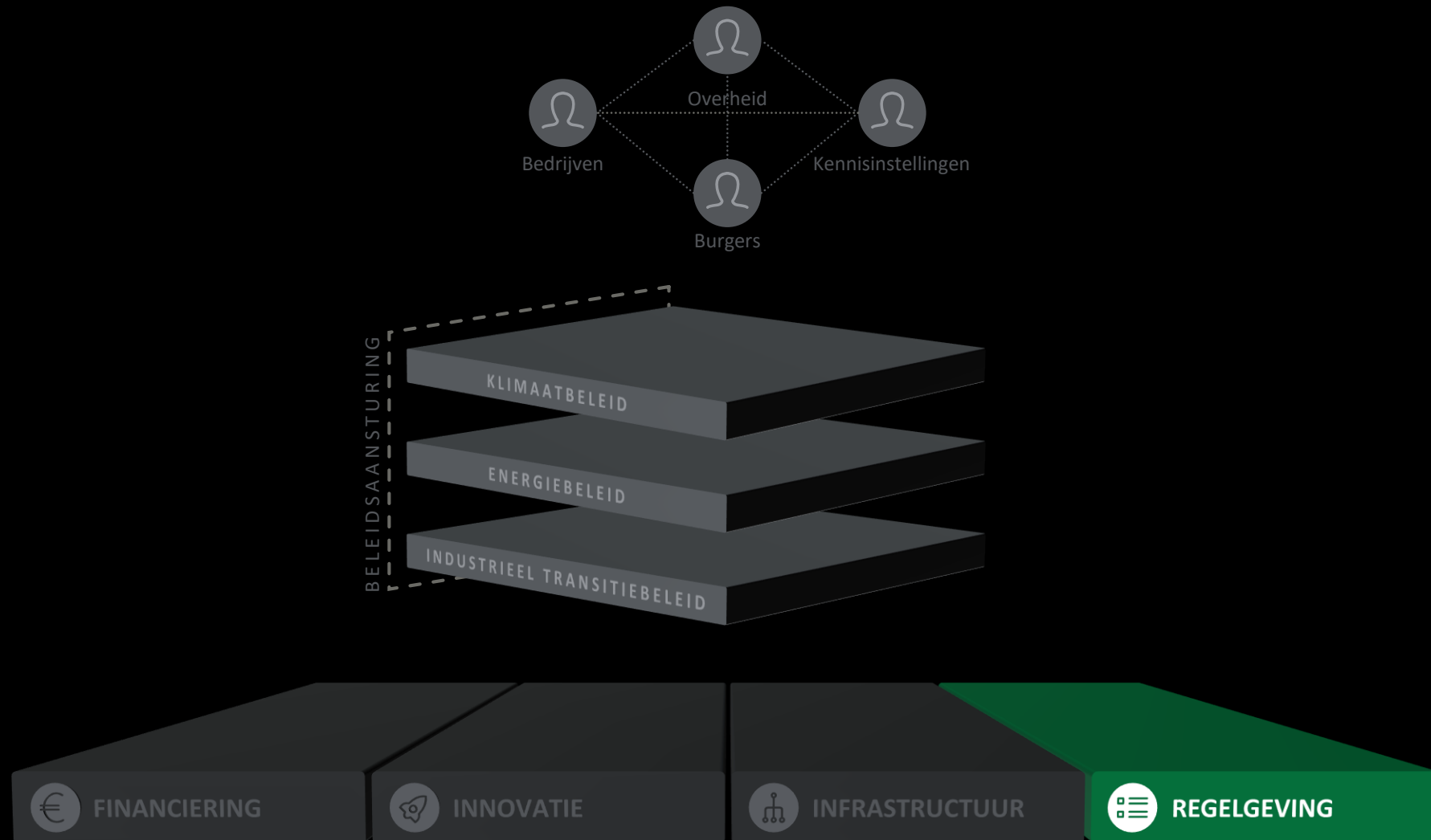
Basisinfrastructuur

Bouw toekomstbestendige en niet-discriminatoire basisinfrastructuur uit

Infrastructuurprogramma

Begin aan de uitbouw van infrastructuurnetwerken en pilotprojecten in de havenclusters

Beleids- en implementatiekader voor de industriële transitie

Creëren van een gelijkwaardig speelveld binnen en buiten Europa, dat flexibel genoeg is om in te spelen op de transitie

VLAIO - Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm – 10 november 2020

Beleids-en implementatiekader voor de industriële transitie

Aanbevelingen wetgevend en regulerend kader

Bepleit bij de Europese Unie een **gelijkwaardig speelveld**

Ontwikkel de juiste incentives om **circulariteit** aan te moedigen

Werk een **regelgevend** kader uit voor het **transport van H₂ en CO₂**

Zorg voor een **vergunningenbeleid** dat toelaat om **snelheid** te maken en dat **rechtszekerheid** biedt

Bepleit een **Europese erkenning voor CO₂-arme technologieën** en **vermijd drempels** voor op energiedragers

Zet een **internationaal kader** op voor **verhandelen garanties van oorsprong (GO's)**

Informeert consumenten over de **voordelen van low carbon producten**

Er is werk aan de winkel,
maar samen geraken we er!

Panelgesprek 'Wat nu?'

Panel

Moderator

**Mark
Andries**

VLAIO

**Wouter
De Geest**

VOKA/Catalisti/
Moonshot

**Frank
Beckx**

essencia
Vlaanderen

**Bertrand
Gyselynck**

Belgische
Petroleum
Federatie

**Manfred
Van Vlierberghe**

ArcelorMittal
België

**Jos
Delbeke**

Voormalig DG
Clima

**Eline
Brugman**

Deloitte Belgium

Hilde Crevits

Vlaams Minister van Economie, Innovatie,
Werk, Sociale economie en Landbouw

Bedankt!

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee (“DTTL”), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, tax, consulting, and financial advisory services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories, Deloitte brings world-class capabilities and high-quality service to clients, delivering the insights they need to address their most complex business challenges. Deloitte’s more than 200,000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the “Deloitte Network”) is, by means of this communication, rendering professional advice or services. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.